1962
ଡିସେମ୍ବର, 21

ଭୋପାଳ ସୁଗାର ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲିମିଟେଡ୍,
ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ
ବନାମ
ଡି. ପି. ଦୁବେ, ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀ,
ଭୋପାଳ ଅଞ୍ଚଳ, ଭୋପାଳ

(ମୁଖ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ବି. ପି. ସିହ୍ନା, ପି. ବି. ଗଜେନ୍ଦ୍ରଗଡକର,
କେ. ଏନ୍. ୱାଞ୍ଚୁ, କେ. ସି. ଦାସ ଗୁପ୍ତା
ଏବଂ ଜେ. ସି. ଶାହା, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିବୃନ୍ଦ)

ବିକ୍ରୟ ଟିକସ -ନେଣଦେଣର ପ୍ରକୃତି -ଏହା ଉପରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର - ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନ, ଅନୁଚ୍ଛେଦ 226 ।

ଜଣେ ଚିନି ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଏବଂ ପେଟ୍ରୋଲିୟମ ଉତ୍ପାଦର ଡିଲର, ଆବେଦନକାରୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ମୋଟର ଯାନ ପାଇଁ ସେ କାରବାର କରୁଥିବା ପେଟ୍ରୋଲିୟମ ଉତ୍ପାଦର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିକ୍ରୟ ଟିକସକୁ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରାଯାଇଥିଲା । ଆବେଦନକାରୀ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 226 ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଆବେଦନ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଟିକସ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣକୁ ଆପତ୍ତି କରିଥିଲେ ଯେ ଏହାର ନିଜସ୍ୱ ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟଭାରତ ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିନିୟମ, 1953 ର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁଯାୟୀ ବିକ୍ରୟ ନୁହେଁ, ଏବଂ ଯଦି ଏପରି କାରବାର ଅଧିନିୟମର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁଯାୟୀ ଟିକସଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଧରାଯାଏ, ତେବେ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅସାମ୍ବିଧାନିକ ଏବଂ ରାଜ୍ୟର ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବାହାରେ ଏବଂ ତେଣୁ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (f) ଏବଂ (g) ଅନୁଯାୟୀ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଅଧିକାରର ଉଲ୍ଲଂଘନ ହେବ । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଆବେଦନକାରୀ କମ୍ପାନୀ ଏବଂ କାଲ୍ଟେକ୍ସ (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲିମିଟେଡ୍ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ଚୁକ୍ତିକୁ ମଗାଇଥିଲେ ଏବଂ ଚୁକ୍ତିକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ଏହି ଉପସଂହାରରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀ ପେଟ୍ରୋଲର ମାଲିକ ନଥିଲେ ଏବଂ ଆବେଦନକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥିଲେ ଯଦିଓ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆବେଦନକାରୀ ମାଲିକ ନଥିଲେ ବୋଲି କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ରଖାଯାଇ ନଥିଲା ।

ବିଚାର କରାଯାଇଥିଲା ଯେ, କାରବାରର ପ୍ରକୃତିର ତଦନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ପାଇଁ ଏକ ବିଷୟ ନଥିଲା ବରଂ ଟିକସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର ବିଷୟ ଥିଲା ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ

ନିଜେ କାରବାରର ପ୍ରକୃତି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ ତ୍ରୁଟି କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ବଜାୟ ରଖାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ଅଧିକାରିତା : ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 578/1962 ।

ବିବିଧ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 223/1960 ରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର 25 ଜାନୁଆରୀ, 1961 ତାରିଖର ରାୟ ଏବଂ ଆଦେଶରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁମତି ଦ୍ୱାରା ଅପିଲ ।

ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ *ଏସ୍. ଟି. ଦେଶାଇ, ଜେ. ବି. ଦାଦାଚାଞ୍ଜି, ଓ. ସି. ମାଥୁର* ଏବଂ *ରବିନ୍ଦର ନାରାୟଣ* ।

ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ପାଇଁ *ବି. ସେନ୍, କେ. ଏଲ୍. ହାଥି* ଏବଂ *ଆଇ. ଏନ୍. ଶ୍ରଫ୍* ।

1962, ଡିସେମ୍ବର 21 । ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ରାୟ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା

ନ୍ୟାୟାମୂର୍ତ୍ତି ଶାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା - ନିଜସ୍ୱ ଯାନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ୍ ଏବଂ ଲୁବ୍ରିକାଣ୍ଟ୍ସ ସମ୍ପର୍କରେ 1953ର ମଧ୍ୟଭାରତ ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ୍ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିନିୟମ, 20 ଅନୁଯାୟୀ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ କମ୍ପାନୀ ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ଲଦି 1 ମେ, 1960 ତାରିଖରେ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାରିତ ଆଦେଶକୁ ରଦ୍ଦ କରିବାକୁ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 226 ଅଧୀନରେ ଏକ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ପାଇଁ ଭୋପାଳ ସୁଗାର ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲିମିଟେଡ଼ - ଏହା ପରଠାରୁ 'କମ୍ପାନୀ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ - ଦ୍ୱାରା ଦାୟର ଏକ ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ କରି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦେଇଥିବା ରାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏହା ଏକ ଆବେଦନ ।

କମ୍ପାନୀ ଚିନି ଉତ୍ପାଦନ ବ୍ୟବସାୟ କରେ, ଏବଂ ସେହି ବ୍ୟବସାୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନେକ ମୋଟର ଟ୍ରକ୍ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମୋଟର-ଯାନର ଚଳାଇଥାଏ । କମ୍ପାନୀ ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ ଏବଂ ଲୁବ୍ରିକାଣ୍ଟର ଖୁଚୁରା ବ୍ୟବସାୟୀ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ପଞ୍ଜୀକୃତ ହୋଇଛି । ଏପ୍ରିଲ 1,1957 ଏବଂ ମାର୍ଚ୍ଚ 31,1958 ମଧ୍ୟରେ, କମ୍ପାନୀ ନିଜର ଗଚ୍ଛିତ ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ ଏବଂ ଲୁବ୍ରିକାଣ୍ଟର ଏକ ଅଂଶ ନିଜର ଯାନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲା । ଭୋପାଳ ଅଞ୍ଚଳର ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀ, 1 ମେ, 1960 ତାରିଖର ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା କମ୍ପାନୀକୁ ଏହାର ଯାନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ୍ ଏବଂ ଲୁବ୍ରିକାଣ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଟିକସ ଦେବାକୁ ଆକଳନ କରିଥିଲେ । ଏହାପରେ କମ୍ପାନୀ, ବିକ୍ରୟ କର ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା 1 ମଇ 1960 ରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ଆଦେଶ ଏବଂ

1962
ଭୋପାଳ ସୁଗାର ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲିମିଟେଡ଼ ବନାମ ଡି. ପି. ଦୁବେ, ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀ
ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଶାହା

ଏହା ଅନୁଯାୟୀ ଜାରି ହୋଇଥିବା ଦାବି ନୋଟିସକୁ ରଦ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଉତପ୍ରେଷଣ ପ୍ରକୃତିର ଏକ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଏବଂ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ଯେକୌଣସି ଟିକସ ଆଦାୟ କରିବାରୁ ବାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ନିଷେଧାଜ୍ଞା କିମ୍ବା ପରମାଦେଶ ଜାରି କରିବା ପାଇଁ ଜବଲପୁରସ୍ଥିତ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 226 ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଆବେଦନ ଦାୟର କରିଥିଲା ।

କମ୍ପାନୀ ଏହାର ଆବେଦନର ସମର୍ଥନରେ ଦୁଇଟି ଆଧାର ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲା:

(1) ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ପାଖରେ କେବଳ 'ବିକ୍ରୟ' ଉପରେ ଟିକସ ଆଦାୟ କରିବାର କ୍ଷମତା ଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ମୂଲ୍ୟରେ ସମ୍ପତ୍ତି ହସ୍ତାନ୍ତର ଉପରେ, ଏବଂ ଯେହେତୁ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ଯାନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଟର ତୈଳ ଏବଂ ଲୁବ୍ରିକାଣ୍ଟ ବିକ୍ରୟ ହୋଇନଥିଲା, ତେଣୁ କାହାକୁ ସମ୍ପତ୍ତି ହସ୍ତାନ୍ତର କରାଯାଇନଥିଲା, ଏବଂ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କିମ୍ବା ପ୍ରତିଶୃତି ଦିଆଯାଉନଥିଲା, ତେଣୁ ସାମଗ୍ରୀର ବ୍ୟବହାର ଟିକସଯୋଗ୍ୟ ନଥିଲା । ଏହା ଦାଖଲ କରାଯାଇଥିଲା ବୋଲି 'ଖୁଚୁରା ବିକ୍ରୟ' ର ଅଧିନିୟମର ଧାରା 2 (k) ଅନୁଯାୟୀ ସଂଜ୍ଞା ସହିତ ଆରୋପିତ ଧାରା 3 ରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଛି ଯେଉଁଥିରେ ଜଣେ ଖୁଚୁରା ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ସାମଗ୍ରୀର ବ୍ୟବହାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ ।

(2) ଦ୍ରବ୍ୟର ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା କ୍ରୟ (ସମ୍ବାଦପତ୍ର ବ୍ୟତୀତ) ଉପରେ ଟିକସ ଲାଗୁ କରିବାର ରାଜ୍ୟର ସେହି କ୍ଷମତା କେବଳ ସମ୍ବିଧାନର ସପ୍ତମ ଅନୁସୂଚୀର ଦ୍ୱିତୀୟ ତାଲିକାର 54 ନମ୍ବର ପ୍ରବେଶ ଅଧୀନରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ । ତେଣୁ ଟିକସ ଆଦାୟ ଉଦ୍ୟମ ବେଆଇନ ଏବଂ ଆଇନର ପ୍ରାଧିକାର ବିନା ଥିଲା, ଏବଂ ବ୍ୟବସାୟ ଚଳାଇବା ଏବଂ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (f) ଏବଂ (g) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ରଖିବା ଏବଂ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ କମ୍ପାନୀର ମୌଳିକ ଅଧିକାରକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରିଥିଲା ।

ଆବେଦନର ଶୁଣାଣିରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଆବେଦନର ସମର୍ଥନରେ ସ୍ଥାପିତ ଆଧାରଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାର କରିନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କମ୍ପାନୀକୁ କାଲ୍ଟେକ୍ସ (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲିମିଟେଡ଼ ସହିତ ହୋଇଥିବା ଏହାର ଚୁକ୍ତିର ଏକ ନକଲ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ କହିଥିଲେ, ଯାହା ଅଧୀନରେ ମୋଟର-ସ୍ପିରିଟ୍ ଏବଂ ଲୁବ୍ରିକାଣ୍ଟର

ଯୋଗାଣ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା, ଏବଂ ଚୁକ୍ତିର ବିଷୟବସ୍ତୁ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ପ୍ରତିକାର ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ଦାବିକୁ ବିଚାର କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲେ । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଏହି ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ କରି କହିଥିଲେ ଯେ କାଲ୍ଟେକ୍ସ (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲିମିଟେଡ଼ ଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ୍ ଏବଂ ଲୁବ୍ରିକାଣ୍ଟର ମାଲିକ କମ୍ପାନୀ ବୋଲି ଆବେଦନରେ କରାଯାଇଥିବା ଧାରଣା ଯଥାର୍ଥ ନଥିଲା । ଏହା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା:

"କ୍ଷତିର ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ, ପେଟ୍ରୋଲର ପ୍ରଦୂଷଣରୁ ସୁରକ୍ଷା, କେବଳ କାଲ୍ଟେକ୍ସ (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲିମିଟେଡର ଉତ୍ପାଦର ଡିଲରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିକ୍ରୟ, ହିସାବ ସମାଧାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏହି ଖଣ୍ଡ ସବୁ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ସବୁ ଏହି ତଥ୍ୟକୁ ସୂଚିତ କରେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀ (କମ୍ପାନୀ) ସିହୋରରେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ପେଟ୍ରୋଲ ପମ୍ପରେ କାଲ୍ଟେକ୍ସ (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲିମିଟେଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଥିବା ପେଟ୍ରୋଲର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଲିକ ନଥିଲେ । ପେଟ୍ରୋଲ କାଲ୍ଟେକ୍ସ (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲିମିଟେଡର ସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲା, ଏବଂ ଆବେଦନକାରୀ ଏହାକୁ ଯୋଗାଣକାରୀ କମ୍ପାନୀର ଏଜେଣ୍ଟ ଭାବରେ ବିକ୍ରି କରିଥିଲେ । ତେଣୁ, ଯେତେବେଳେ ଆବେଦନକାରୀ ପମ୍ପରୁ ନିଜ ପାଇଁ ପେଟ୍ରୋଲ ପାଇଲେ ଏବଂ ଏହାକୁ ନିଜ ଯାନରେ ବ୍ୟବହାର କଲେ, ସେତେବେଳେ ଆବେଦନକାରୀ କାଲଟେକ୍ସ (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲିମିଟେଡର ଏଜେଣ୍ଟ ଭାବରେ ଆବେଦନକାରୀ-କମ୍ପାନୀକୁ ଉପଭୋକ୍ତା ଭାବରେ ପେଟ୍ରୋଲ ବିକ୍ରୟ କରିଥିଲେ । ଏହା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ, ବରଂ ମାଲିକାନାରେ ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିର ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା କ୍ରୟ ଥିଲା । ତେଣୁ, ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାଲଟେକ୍ସ (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲିମିଟେଡର ଏଜେଣ୍ଟ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ଯାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ପେଟ୍ରୋଲର ଖୁଚୁରା ବିକ୍ରୟ କରାଯାଇଥିଲା ।"

ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ କରିଥିବା ଆଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏହି ଆବେଦନକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁମତି ସହିତ ଦାୟର କରାଯାଇଛି ।

ଆମ ରାୟରେ, ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସତ୍ୟପାଠରେ ଉଲ୍ଲେଖ ନଥିବା ଆଧାରରେ ଆବେଦନର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବାରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ତ୍ରୁଟି କରିଥିଲେ । ଭୋପାଳ ସୁଗାର ଦ୍ୱାରା ନିଜସ୍ୱ ଯାନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ୍ ଏବଂ ଲୁବ୍ରିକାଣ୍ଟ ଏହାର ମାଲିକାନାରେ ଥିଲା ଏବଂ ଜଣେ ଖୁଚୁରା ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ମାଲିକାନାରେ ଥିବା ଗଚ୍ଛିତ ସାମଗ୍ରୀର ନିଜସ୍ୱ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଅଧିଗ୍ରହଣ କରିବା ଅଧିନିୟମ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ବିକ୍ରୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି କମ୍ପାନୀ ପ୍ରତିକାର

ଦାବି କରିଥିଲା । ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀ ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ୍ ଏବଂ ଲୁବ୍ରିକାଣ୍ଟର ବ୍ୟବହାର ବିକ୍ରୟ ସହିତ ସମାନ, କାରଣ "ଖୁଚୁରା ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନକୁ" ସମ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପାଇଁ ଦୁଇଟି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଥିଲା:-

(a) ଦ୍ରବ୍ୟର ଆବଣ୍ଟନ ଖୁଚୁରା ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ପତ୍ତି ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବା ସହିତ ସମାନ କି; ଏବଂ

(b) ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ଏପରି ସ୍ଥାନାନ୍ତର ବିକ୍ରୟ ସହିତ ସମାନ କି?

ଆଇନର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଖୁଚୁରା ବିକ୍ରୟ ପ୍ରକୃତିର ହୋଇଥିବାରୁ ଏକ କାରବାର ଉପରେ ଟିକସ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ କି ନାହିଁ ତାହା ତଦନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଏକ ବିସ୍ତୃତ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ଧାରଣ କରିଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରିଛି । ଟିକସ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ କାରବାରର ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ଏହାର ଟିକସ ଦାୟିତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଇଛି, ଏବଂ ତାଙ୍କ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅପିଲ ପ୍ରାଧିକାରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଏକ ଅପିଲ୍ ଏବଂ ଆୟୁକ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ପୁନରୀକ୍ଷଣ ଆବେଦନ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 226 ଅନୁଯାୟୀ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଅଧିକାରିତା ବ୍ୟାପକ, କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଟିକସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଆଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆବେଦନର ବିଚାର କରି ସେହି ଅଧିକାରିତା ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଯେତେବେଳେ ଟିକସ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ବିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ବ୍ୟଥିତ ପକ୍ଷକୁ ଅପିଲ୍ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତିକାର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ବୈଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବାଦ୍ ଦିଆଯାଏ । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଟିକସ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଆଦେଶ ବିରୋଧରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ କେବେବି ଆବେଦନ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ ଟିକସ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଛି ତାହା ପ୍ରଣୟନ କରୁଥିବା ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ଆଇନଗତ ସାମର୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଛି କି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଆଇନଟି ସାମ୍ବିଧାନିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ଅବମାନନା କିମ୍ବା କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାରକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରେ କି ନାହିଁ, କିମ୍ବା ଟିକସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ କ୍ଷମତାର ଅନଧିକାର କରିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଯାହା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଏକ ଗୁରୁତର ତ୍ରୁଟି କରିଛନ୍ତି ଯାହା ତାଙ୍କ ଉପସଂହାରର ବୈଧତାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି କିମ୍ବା ଯେଉଁଠାରେ ଟିକସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଆଇନର ଏକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଉପରେ ଟିକସ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଧମକ ଦିଅନ୍ତି ଯାହା ତ୍ରୁଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ, ତାହା ଉପରେ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବାର ଅଧିକାର ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଅଛି । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତ ମାମଲାରେ କାରବାରର ଟିକସ ଆବଶ୍ୟକତା

ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିପାରନ୍ତି ଯାହାର ପ୍ରକୃତି ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଟିକସଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଥିବା କାରବାରର ପ୍ରକୃତି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଟିକସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ନ୍ୟାୟନିର୍ଣ୍ଣୟ ପାଇବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଟିକସଦାତାଙ୍କ ଉପରେ ଛାଡି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନର ମାମଲାରେ କମ୍ପାନୀ ତଥ୍ୟଗତ ପ୍ରଶ୍ନ ତଥା ଟିକସ ଆଇନର ସାମ୍ବିଧାନିକତା ଏବଂ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଭଙ୍ଗ ଉପରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଅଧିକାରିତା କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିଥିଲା । ସାଧାରଣତଃ କେବଳ ଆବେଦନରେ ବିଚାର କରାଯାଇପାରୁଥିବା ସାମ୍ବିଧାନିକ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଏକ ଧାରଣାର ସଠିକତା ଯାଞ୍ଚ କରିବାକୁ ଆଗେଇ ଆସିଲେ ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଉଠାଯାଇ ନଥିବା ମାମଲାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ । ଏପରି କରିବା ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏକ ତ୍ରୁଟି କରିଥିଲେ: ଚୁକ୍ତି ଏବଂ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି କାରବାରର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱଭାବ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପରେ ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ବ୍ୟବହାର କରି ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେବାକୁ ଥିବା ବିବାଦର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବା ପାଇଁ ଏହା ଅଧିକାରିତା କ୍ଷେତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାରିତ ଆଦେଶକୁ ବଜାୟ ରଖାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଶ୍ନଟି ହେଉଛି ଏହି ଆବେଦନରେ କେଉଁ ଆଦେଶ ପାରିତ ହେବ । ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆମକୁ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ଆବେଦନରେ ସ୍ଥାପିତ ଦୁଇଟି ଆଧାର ଉପରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ପଡିବ । ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଉଲ୍ଲଂଘନ ଅଭିଯୋଗରେ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଆଳ ବିଫଳ ହେବା ଉଚିତ । ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ କାରଣ ଯେ ମୋଟର ସ୍ପିରିଟର ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା କ୍ରୟ ଉପରେ ଟିକସ ଆଦାୟ କରିବାର କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟର ଥିଲା ଏବଂ ଏହି କ୍ଷମତା କେବଳ ପାରମ୍ପାରିକ ଭାବରେ ବୁଝାଯାଇଥିବା ବିକ୍ରୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ । *ମାଡ୍ରାସ ରାଜ୍ୟ* ବନାମ *ଗାନନ ଡଙ୍କରଲି ଆଣ୍ଡ୍ କୋ. (ମାଡ୍ରାସ) ଲିମିଟେଡ଼* (1) ମାମଲାରେ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 2 (k) ଏକ 'ଖୁଚୁରା ବିକ୍ରୟ'କୁ "ଜଣେ ଖୁଚୁରା ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ୍ ର ବିକ୍ରୟ ଯାହା ଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ଯାହାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଏହା କ୍ରୟ କରାଯାଇଛି କିମ୍ବା କରାଯାଇପାରିବ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିକ୍ରୟ" ଭାବରେ ପରିଭାଷିତ କରେ, ଏବଂ 'ଖୁଚୁରାରେ ବିକ୍ରୟ' ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିଟି ସେହି ଅନୁଯାୟୀ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯିବ । କିନ୍ତୁ ଧାରା 2

(1) [1959] S.C.R. 379

(k) 'ଖୁଚୁରା ବିକ୍ରୟ' ର ସଂଜ୍ଞାରେ କିମ୍ବା ଆରୋପିତ ଧାରା (ଧାରା 3) ରେ ଏପରି କିଛି ନାହିଁ ଯାହା ସୂଚିତ କରେ ଯେ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଏହାର କ୍ଷମତା ବାହାରେ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲା । ଯଦି ଟିକସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ଟିକସଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିବା କାରବାରକୁ ଟିକସ ମଧ୍ୟକୁ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 226 ଅନୁଯାୟୀ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରି ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ବିଚାର କରିପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ ଟିକସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ କାରବାର ଉପରେ ଟିକସ ଆଦାୟ କରିବାରେ ଯଥାର୍ଥ କି ନାହିଁ । ବିଧାନମଣ୍ଡଳର କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିଧାନ ଅଧୀନରେ ମୌଳିକ ଆଇନଗତ ଭାବରେ ଲାଗୁ ହୋଇଥିବା ଟିକସକୁ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (f) ଏବଂ (g) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇଥିବା ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ଉଲ୍ଲଂଘନ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, ଏବଂ କାରବାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଟିକସ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ଆଦାୟ କରାଯାଏ କି ନାହିଁ ତାହା ଟିକସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସ୍ଥିର କରିବେ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ନୁହେଁ ।

ତେଣୁ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ମୋଟର ସ୍ପିରିଟ୍ ଏବଂ ଲୁବ୍ରିକାଣ୍ଟ ଉପରେ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଆଦାୟ ଏବଂ ସଂଗ୍ରହକୁ ବେଆଇନ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ ଯେ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକ କମ୍ପାନୀର ମାଲିକାନାରେ ଥିଲା; ଏବଂ ପୂର୍ବରୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା କାରଣଗୁଡିକ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥିବା ସାମଗ୍ରୀ କମ୍ପାନୀର ଥିଲା କି ନାହିଁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ଛାଡି ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । ତେଣୁ ଆବେଦନରେ ଉଠାଯାଇଥିବା ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ କାରଣ ଏହା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଆମ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ଏହି ଆବେଦନ ବିଫଳ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ଖାରଜ ହୋଇଛି । ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ, କମ୍ପାନୀ ଟିକସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଦାଖଲ କରାଯାଇଥିବା ଏକ ଅପିଲରେ ଏହା ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଯେ କାଲଟେକ୍ସ (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲିମିଟେଡ୍ ସହିତ ଚୁକ୍ତିନାମାର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ, କମ୍ପାନୀ ଏହା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ସାମଗ୍ରୀର ମାଲିକ ଅଟେ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ଯାନ ପାଇଁ ସେହି ସାମଗ୍ରୀର ବ୍ୟବହାର ବିକ୍ରୟ ନୁହେଁ ଏବଂ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିକାରୀ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଏହାର ଯୋଗ୍ୟତା ଆଧାରରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହକଦାର ହେବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ଚୁକ୍ତିନାମାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ କୌଣସି ମତାମତ ଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ହେବେ ନାହିଁ । ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି, ଖର୍ଚ୍ଚ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଆଦେଶ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଅପିଲ ଖାରଜ ହେଲା ।

ଅସ୍ୱୀକରଣ

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

ଭାଷାନ୍ତର:
ସୁବୋଧ ରାଉତ,
ଉପବିଭାଗ ଅଧିକାରୀ (ଅନୁବାଦ),
ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ, କଟକ ।